

ΓΕΦΥΡΩΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΧΑΣΜΑ

Μια Μελέτη σχετικά με τις Επιπτώσεις των Γλωσσικών Εμποδίων
στα Παιδιά Πρόσφυγες και Μετανάστες στην Ελλάδα

Συνοπτική παρουσίαση

Τον Απρίλιο του 2017, οι **Translators without Borders**, σε συνεργασία με την οργάνωση **Save the Children** εκπόνησαν μια έρευνα με αντικείμενο την επίδραση που έχει η γλώσσα στα παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες στην Ελλάδα. Η μελέτη που προέκυψε καταγράφει τις «γλωσσικές διαδρομές» των παιδιών από τη στιγμή που έφυγαν από τις πατρίδες τους και τις γλώσσες που έμαθαν στη διάρκεια αυτών των διαδρομών. Επιπλέον, η έρευνα εξετάζει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν με αυτά τα παιδιά τόσο οι εργαζόμενοι στον τομέα της ανθρωπιστικής βοήθειας κατά την επικοινωνία μαζί τους, όσο και οι δάσκαλοι στην καθημερινή τους αλληλεπίδραση.

Η έρευνα βασίστηκε σε μια ειδικά σχεδιασμένη συμμετοχική δραστηριότητα ή παιχνίδι που διεξήγαγαν οι ερευνητές με τα **παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες**. Η δραστηριότητα εμπλουτίστηκε με συνεντεύξεις από **γονείς, εργαζόμενους στην ανθρωπιστική βοήθεια και δασκάλους**. Η επικοινωνία έγινε στα αραβικά, στα κουρμαντζί, στα σοράνι, στα φαρσί, στα νταρί, στα ελληνικά και στα αγγλικά.

BRIDGING THE GAP BRIDGING
GAP BRIDGING THE

Περίληψη ευρημάτων

Η γλώσσα ως προσόν

Η έρευνα καταγράφει τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες έρχονται σε επαφή με νέες γλώσσες καθώς διασχίζουν διάφορες χώρες στο ταξίδι τους προς την Ευρώπη. Όταν φτάνουν στην Ελλάδα, συχνά χρησιμοποιούν ένα συνδυασμό γλωσσών (translanguaging) για να επικοινωνήσουν με διαφορετικού υπόβαθρου παιδιά και για να αλληλεπιδράσουν με ενήλικες που παρέχουν υπηρεσίες και άλλους. Η εμπειρία της εκμάθησης μιας νέας γλώσσας μπορεί να είναι πηγή δύναμης και περηφάνιας.

Η γλώσσα ως εμπόδιο

Ωστόσο, η γλωσσική υποστήριξη είναι απαραίτητη για να μπορέσουν τα παιδιά να αναπτύξουν τις επικοινωνιακές ικανότητες που χρειάζονται στη χώρα υποδοχής τους. Η ποιότητα της άτυπης, μη-τυπικής και τυπικής εκπαίδευσης που λαμβάνουν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους καθώς και στην κοινότητα υποδοχής τους ποικίλλει. Αυτό οφείλεται, εν μέρει, στην έλλειψη κατάλληλης προετοιμασίας και υποστήριξης των δασκάλων ώστε να είναι σε θέση να παράσχουν εκπαίδευση σε μαθητές που μιλούν διαφορετικές γλώσσες, που δεν μιλούν παρά ελάχιστα ή και καθόλου ελληνικά ή αγγλικά, και σε παιδιά που έχουν βιώσει τον πόλεμο, τον εκτοπισμό και την φτώχεια.

Έλλειψη γλωσσικής υποστήριξης

Εργαζόμενοι στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και δάσκαλοι που ρωτήθηκαν σχετικά, αναγνώρισαν τα γλωσσικά εμπόδια ως μία από τις βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στη δουλειά τους με τα παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι οι εργαζόμενοι στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας στην Ελλάδα βασίζονται υπερβολικά στη βοήθεια ενός διερμηνέα ή πολιτισμικού διαμεσολαβητή για να επικοινωνήσουν με παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες. Ωστόσο οι διερμηνείς και οι πολιτισμικοί διαμεσολαβητές σπανίζουν, και από τις συνεντεύξεις προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικές ομάδες φαίνεται να έχουν ακόμα μικρότερη πρόσβαση σε αυτούς.

Παιδιά σε ρόλους ενηλίκων

Παιδιά που έλαβαν μέρος στην παρούσα έρευνα δήλωσαν, επίσης, ότι τα ελληνικά και τα αγγλικά είναι οι κύριες γλώσσες τις οποίες μιλούν όταν επισκέπτονται το γιατρό ή το νοσοκομείο. Τα ίδια τα παιδιά καλούνται ενίοτε να μεταφράσουν ή να κάνουν το διερμηνέα για μέλη της οικογένειάς τους ή άλλα άτομα που δεν μιλούν την τοπική γλώσσα. Το γεγονός αυτό μπορεί να αποτελέσει πηγή ανησυχίας στις περιπτώσεις που το περιεχόμενο της συζήτησης δεν είναι κατάλληλο για παιδιά.

Πρόσβαση των παιδιών σε πληροφορίες

Από την έρευνα η οποία πραγματοποιήθηκε στους έξι καταυλισμούς που συμπεριελήφθησαν στη μελέτη και από τις απαντήσεις των 22 εργαζομένων στον τομέα της ανθρωπιστικής βοήθειας που ρωτήθηκαν σχετικά, προέκυψε το συμπέρασμα ότι τα παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες δεν γίνονταν αποδέκτες κάποιας ιδιαίτερης πληροφόρησης, θεωρώντας δεδομένο ότι τις όποιες πληροφορίες θα τους τις μετέφεραν οι γονείς τους. Μοναδική εξαίρεση σε αυτό το καθεστώς, είναι τα ασυνόδευτα παιδιά και τα παιδιά που έχουν αποχωριστεί από τις οικογένειές τους, τα οποία συχνά λαμβάνουν πληροφορίες με τη μορφή όμως μακροσκελών και περίπλοκων εγγράφων, ακατάλληλων για την ηλικία τους.

Βασικές συστάσεις

Τα γλωσσικά και επικοινωνιακά εμπόδια αποτελούν αμφίδρομο φαινόμενο. Επηρεάζουν όχι μόνο τα παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες και τις οικογένειές τους, αλλά και τον τοπικό πληθυσμό και τους παρόχους υπηρεσιών, τους δασκάλους, καθώς και τους εργαζομένους σε οργανισμούς ανθρωπιστικής βοήθειας και ανάπτυξης. Μια σειρά από πρακτικά βήματα θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην άρση των γλωσσικών και επικοινωνιακών εμποδίων και στη βελτίωση του προγράμματος υπό το φως των ευρημάτων της παρούσας μελέτης.

1. Οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να καταγράψουν τις ομιλούμενες γλώσσες, έτσι ώστε να βοηθήσουν τους παρόχους υπηρεσιών στο σχεδιασμό κάλυψης των αναγκών.

Πρακτικά αυτό σημαίνει:

- Συγκέντρωση στοιχείων σχετικά με τις γλώσσες που χρησιμοποιούνται στον γραπτό και τον προφορικό λόγο· διανομή των στοιχείων αυτών σε όλους τους παρόχους υπηρεσιών προς τους πρόσφυγες και μετανάστες (εργαζομένους στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και ανάπτυξη, εθελοντές, τοπικές υπηρεσίες κλπ.)
- Συγκέντρωση και διάχυση πληροφοριών για τα επίπεδα αλφαριθμητισμού και τα επιλεγόμενα μέσα επικοινωνίας (π.χ. χρήση “έξυπνων” τηλεφώνων, γλώσσες που μιλούν και διαβάζουν).
- Συγκέντρωση και διάδοση στοιχείων για την προτιμώμενη μορφή επικοινωνίας (π.χ. γραπτή, προφορική, οπτικοακουστική).

2. Εργαζόμενοι στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, δάσκαλοι και επαγγελματίες υγείας που δουλεύουν με παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες θα πρέπει να έχουν τις κατάλληλες γλωσσικές ικανότητες ή την κατάλληλη γλωσσική υποστήριξη ώστε να επικοινωνούν αποτελεσματικά.

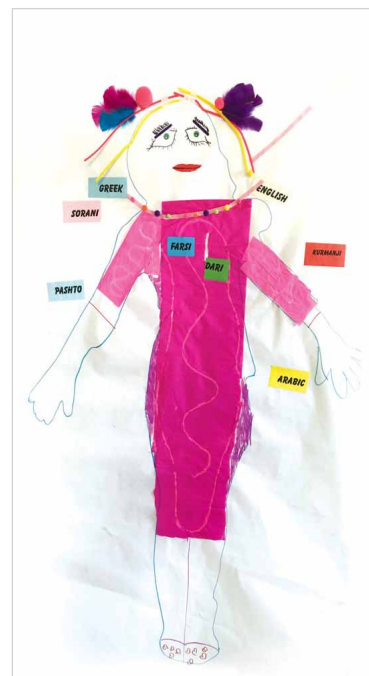
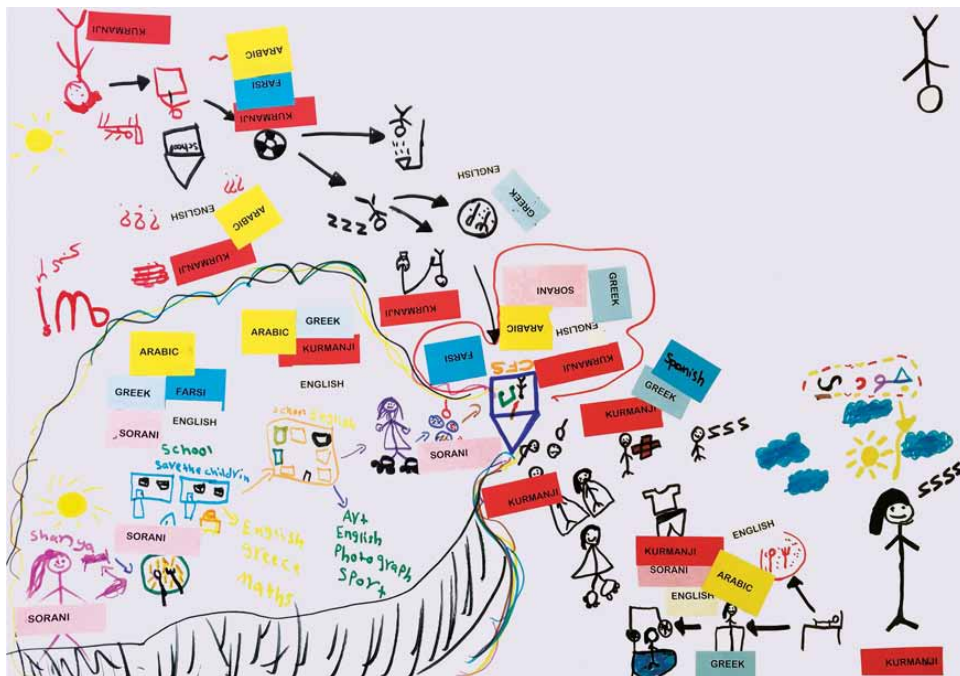
Πρακτικά, για τις ανθρωπιστικές οργανώσεις και τους παρόχους υπηρεσιών υγείας και εκπαίδευσης αυτό σημαίνει:

- Να αναγνωρίσουν και να υποστηρίξουν τον καίριο ρόλο του διερμηνέα στην επικοινωνία.
- Να διασφαλίσουν ότι οι διερμηνείς και οι πολιτισμικοί διαμεσολαβητές έχουν εκπαιδευτεί και επιλεγεί έτσι ώστε να ταιριάζουν απόλυτα και με τις απαιτήσεις του ρόλου που έχουν αναλάβει (π.χ. να έχουν γνώσεις υγείας ή προστασίας) και με την περίπτωση στην οποία παρέχουν υπηρεσίες διερμηνείας (π.χ. μια νέα γυναίκα διερμηνέας για ένα κορίτσι).
- Να παρέχουν ειδική εκπαίδευση σχετικά με τις επικοινωνιακές προκλήσεις και στρατηγικές σε εργαζομένους στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, δασκάλους, επαγγελματίες υγείας και άλλους οι οποίοι δουλεύουν με παιδιά και οικογένειες που δεν είναι σίγουρο ότι μιλούν, καταλαβαίνουν ή μπορούν να διαβάσουν τις γλώσσες που χρησιμοποιούνται στον καταυλισμό ή στη χώρα υποδοχής (στην προκειμένη περίπτωση ελληνικά και αγγλικά).
- Να ενημερώνουν όσους δουλεύουν με πρόσφυγες και μετανάστες για την προέλευση και τις λεπτές διαφορές των διαφορετικών γλωσσών, με σκοπό την επίλυση βασικών παρανοήσεων που διαπιστώθηκαν στη μελέτη.
- Να εκπαιδεύσουν όσους δουλεύουν με πρόσφυγες και μετανάστες σε μη λεκτικές επικοινωνιακές ικανότητες. Σε περιπτώσεις που αναπτύσσονται πιθανές στρατηγικές καλής πρακτικής και επικοινωνίας, να συγκεντρώσουν τα “διδάγματα” και να τα χρησιμοποιήσουν για την εκπαίδευση άλλων.
- Να παρέχουν σημειώσεις με βασικό λεξιλόγιο, με τη μορφή αφίσσας σε εμφανή σημεία π.χ. στην αίθουσα αναμονής ενός ιατρείου, στην αίθουσα διδασκαλίας. Αυτές θα πρέπει να αποδίδουν μια βασική λέξη ή έννοια, όπως “γιατρός”, οπτικά και στη συνέχεια γραπτά. Όταν η εν λόγω γλώσσα χρησιμοποιεί μη λατινικό αλφάβητο, η λέξη θα πρέπει να γράφεται με τον τρόπο που προφέρεται (φωνητικά).
- Να κατανοήσουν τις επιπτώσεις που έχουν τα μεγάλα προσφυγικά και μεταναστευτικά ρεύματα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και τα ντόπια παιδιά. Να αναζητήσουν πρόσθετη διδακτική υποστήριξη και πόρους, όπου αυτό είναι δυνατό, και να παρέχουν γλωσσική καθοδήγηση σε δασκάλους. Να βοηθήσουν στη δικτύωση των δασκάλων ώστε να μπορούν να μοιράζονται ιδέες από τη διδασκαλία τους. Να προωθήσουν μια θετική και συμμετοχική προσέγγιση μεταξύ των εργαζομένων. (Πώς μπορούμε να μάθουμε από τους νεοαφιχθέντες και τι μπορούμε να μοιραστούμε μαζί τους;)

3. Οποιοσδήποτε δουλεύει για μια οργάνωση που έρχεται σε επαφή με παιδιά ή που παρέχει υπηρεσίες σε παιδιά και οικογένειες υποχρεούται να διασφαλίζει ότι τα παιδιά λαμβάνουν τις απαραίτητες πληροφορίες σε μια γλώσσα και μια μορφή που μπορούν να καταλάβουν. Υποχρεούται, επίσης, να διευκολύνει τη συμμετοχή των παιδιών, όπως προβλέπει η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Πρακτικά αυτό σημαίνει:

- Οι πληροφορίες θα πρέπει να παρέχονται σε μορφή που αρμόζει στην ηλικία και το αναπτυξιακό στάδιο του παιδιού.
- Μην θεωρείτε αυτονόητο ότι κάποιος που συνομιλεί με ευχέρεια σε μια γλώσσα θα είναι, επίσης, σε θέση να καταλαβαίνει γραπτές πληροφορίες στη γλώσσα αυτή.
- Κατά γενικό κανόνα, **ελαχιστοποιείστε την παροχή γραπτών πληροφοριών**. Προτίμηση της οπτικής επικοινωνίας (π.χ. κινούμενα σχέδια, αφίσες κλπ.) σε σχέση με τη γραπτή επικοινωνία.
- Τα παιδιά συχνά μαθαίνουν γλώσσες πιο γρήγορα από τους ενήλικες και συνήθως καλούνται να δράσουν ως μεταφραστές ή διερμηνείς για τα γηραιότερα μέλη της οικογένειάς τους. Εργαζόμενοι στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, δάσκαλοι και επαγγελματίες υγείας θα πρέπει να έχουν υπόψη τους αυτόν το ρόλο της “γλωσσικής μεσιτείας”. Ο ρόλος ενός παιδιού ως μεταφραστή/ διερμηνέα θα πρέπει να θεωρείται δεξιότητα και πηγή περηφάνιας, αλλά δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται για τη μετάφραση απόρρητων ή δυνητικά οδυνηρών πληροφοριών (για παράδειγμα σε χώρους παροχής υγειονομικής περίθαλψης).
- Τα ίδια τα παιδιά γνωρίζουν την καθημερινότητά τους καλύτερα από οποιονδήποτε εργαζόμενο στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας. Ποικίλες εμπειρίες αποδεικνύουν το πόσο σημαντικό είναι να συμβουλευόμαστε παιδιά και νέους όλων των ηλικιών. Έτσι τους δίνεται όχι μόνο η ευκαιρία να μιλήσουν για τους φόβους, την πίεση και τις αδικίες που αντιμετωπίζουν, αλλά και η δυνατότητα να βρουν λύσεις για να βελτιώσουν τη ζωή τους. **Ζητείστε τη γνώμη και τη συμβουλή των παιδιών για τον προγραμματισμό, όπου αυτό είναι δυνατό.**

Η έρευνα εκπονήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος Words of Relief crisis relief της TWB στην Ελλάδα. Την ολοκληρωμένη έρευνα, και τα άλλα ερευνητικά δεδομένα, όπως τα ενημερωτικά φυλλάδια γλωσσών, μπορείτε να τα αναζητήσετε εδώ: <https://translatorswithoutborders.org/about-us/resources>